

τὰ σαράκια τῶν τοῖχους,
μόνος τῶς τὸν ἑαυτοῦ σου
στὴν ἀτέλειωτη τὴν πλήξη,
τὴ βαριά καὶ τὴ θλιμένη.»

Ἄφισε τὸν Κάτου κόσμος,
γύρισ' ἄντρας διαμασμένος·
κάθισε στὸ παλιὸ σπίτι,
τὴ φωτιά συμπᾶ καὶ σιάζει
τὰ δαυλιά· χαμογελώντας
πότε πότε μουρμουρίζει
στὶς γλιανκὲς ξωθιὲς τοῦ δάσους,
στοῦ νεροῦ τὶς θυγατέρες·
πάει στὴ θάλασσα, στὸ λόγγο,
δίχτια στένει, βρόχια ἀπλώνει,
ἔτσι ζεῖ ὅλη τὴ ζωὴ του,
οὔτε μὲ χαρὰ οὔτε θλίψη,
σωριαστὰ τὶς μέρες βάζει,
τὲς ποὺ πὰν καὶ τὲς ποὺ θάρθουν,
τὶς καλὲς καὶ τὶς θλιμένες,
τὶς καλὲς πὺ ἀπ'αὐτὸ ὥστόσο.

Κατὰ τὸ φινικὸ τοῦ Εἰ-ΝΟ Αἰ-ΝΟ
(Μετάφρ. Κωσταντίνου Χατζόπουλου)

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΤΗΣ ΜΑΝΤΑΓΑΣΚΑΡΗΣ*

ΤΟ ΝΗΣΑΚΙ ΑΝΚΙΒΟΥΓΚΙ (1)

[Παράδοση τῆς Σακαλάδικης φυλῆς, ποὺ μοῦ τὴ
δηγήθηκε τὸ Σεπτέμβρι τοῦ 1906 ὁ Μουσίμου
(Mossimo), μαθητὴς στὴν École Regionale
τῆς Ἀναλὰδας.]

Ἄμα ταξιδέβει κανεὶς μὲ **μπούτρι** (2) ἀπ' τὴν
Ἀναλὰβα στὸ Νουσιμπέ (Nossi bé), βάζοντας
πλώρη ἴσια στὸν κάβο Ἀγκαντίκι, ἀφήνει ξερβὰ στὸ
δρόμιο τοῦ ἑνα νησάκι διασωμένο, κάμποσο κοντὰ
στὴ στεριά. Τὸ νησάκι ἀπὸ ἔχει ξεχωριστὸ σχῆμα·
τὰ πλάγια του εἶναι ὀρθοκατέβιατα, κ' ἡ κορφὴ του,
ποὺ τὴ στεφανιώνει μουντὴ πρισινάδα, εἶναι ἀρκετὰ
κανονικὰ στρογγυλεμένη.

*) Κοίτα τοὺς ἀριθ. 246, 256, 258, 305, 402 καὶ 404
τοῦ «Νουμά».

1) Ankivongy. Στὸ γεωγραφικὸ χάρτη εἶναι σημειωμένο
«Pain de sucre», κι ἀληθινὰ μοιάζει σὰν κωνικὸ κεφάλι ζά-
χαρη. Ἄν καὶ δὲ θέλησε ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησι ν' ἀλλάξῃ
τὰ ὀνόματα χωριῶν καὶ νησιῶν, τ' ἀλλάξανε ἔμως οἱ
ναφτικοὶ θαλασσογράφοι σὲ μερικὰ μέρη, γιὰ νὰ γνωρί-
ζονται ἀπὸ τὰ ξεχωριστὰ τοὺς σχήματα.

2) Botry=καίτι χωρὶς κουβέρτα, σὰν *εἰς ἑλίμι* μισοιῶ-
τικο, χοντροφτιασμένο.

Τὸ νησάκι ἀπὸ τὸ, καθὼς λένε, δὲν εἴτανε κεῖ πέρα
ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς. Νὰ πῶς ξεφύτρωσε :

Ἀνατολικά ἀπὸ τὸ χωριὸ Μπελίντα, κατὰ τὸ
βορριά, εἶναι δυὸ βουνὰ πολὺ σιμὰ τὸ ἓνα στ' ἄλλο·
τὸ βορινότερο, τὸ λένε Γκαλόκου (3), καὶ τὸ ἄλλο
ποὺ εἶναι πρὸς τὸ νοτιὰ τὸ λένε Καλομπενουίνου (4).
Ἔτσι τὸ λέν ἀπὸ τὸ, γιὰτὶ μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρὸ
εἶχε δυὸ μεγάλες καμπούρες πρὸς τὰ δυτικά, παρό-
μοιες μὲ βυζιά γυναικάς.

Τὰ δυὸ ἀπὸ τὰ βουνὰ λένε πῶς εἶναι κατοικημένα
ἀπὸ τὶς γνηχὲς καίτι μεγάλωνε μίγων ἑκαίνου τοῦ και-
ροῦ, καὶ ἀπὸ τὶς γνηχὲς τῶν παλιῶν βυσιλιάδων τοῦ
τόπου. Εἶναι σκεπασμένα μὲ μεγάλα χορτάρια καὶ
δέντρα, καὶ μέσα σ' ἀπὸ τὰ δέντρα λένε πῶς ζοῦνε
οἱ Κανουνοῦρου (Canouonou=καλλικάντζαροι), καίτι
ἀθροπάκια τόσου-δὰ, σὰν παιδιὰ πεντέξη χρονῶν,
ποὺ ξέρουνε ὅλα τὰ γνωρίσματα τῶ φυτῶν, καὶ τὸν
τρόπο ποὺ νὰ τὰ μεταχειρίζονται, καὶ κανένα χορ-
ταρικὸ δὲν τοὺς εἶναι ἄγνωστο.

Ἀπὸ τοὺς οἱ Κανουνοῦρου φοβοῦνται πάρα πολὺ
τὸ φῶς καὶ τὴ φωτιά. Δὲν μποροῦνε οὔτε νὰ τὰ
δοῦνε. Κ' ἔξὸν ἀπὸ τοῦτο τρῶνε καὶ τὴ θοροφὴ τοὺς
ὀμῇ : σουσάμι, χέλια, κυνήγι καὶ μέλι ἄστιφτο, δι-
χως νὰ τὰ χωρίζουν ἀπὸ τὸ κερί. Κ' εἶναι φοβεροὶ
κλέφτες τῶ μικρῶν παιδιῶν : τάρπαζονε καὶ τὰ
πάνε στὰ λημέρια τοὺς (5).

Μιὰ μέρα ἀπὸ τὰ δυὸ βουνὰ, τὸ Γκαλόκου
καὶ τὸ Καλομπενουίνου φιλονεικίσανε (γιὰ ποιοὺ λόγους,
δὲ λείει τὸ παραμῦθι), κι ὁ καθένας ἀγρίεψε, καὶ κι-
νήσανε νὰ χτυπηθοῦνε.

Σκοτείνιασε λοιπὸν ὁ οὐρανός, καὶ τὰ σίγηφαι
τριγυρίζανε τὰ δυὸ βουνὰ. Οἱ Μαλγάσηδες ποὺ κι-
θόντανε στὰ χωριά ἔκει στὰ ριζοβοῖνια, νοιώσανε τὴ
γὺς νὰ τρέμῃ, γιὰτὶ σιλέβανε τὰ δυὸ βουνὰ, ποὺ
κινήσανε τὸ ἓνα κατυπῖανου στὸ ἄλλο. Ἀκούσανε
κανονιές, ντουφεκιές, δὲν εἶδανε ὅμως οὔτε μπαλλὰς
οὔτε βόλια.

3) Galoko, Angadika, Belinda.—δὲν μπόρεσα νὰ μάθω
τί πάει νὰ πῶνε τὰ ὀνόματά τους· δὲν τὸ ξέρουνε οἱ νιοί.

4) Calobenono : Κάλου=κέρχ, μπῆ=μεγάλα, νόνου=
βυζιά. Τὰ δυὸ βουνὰ οἱ νιοὶ Μαλγάσηδες τὰ λένε Bongu-
mirahavany : Μπούγκου=βουνό, μίρα=ἑμοια, βᾶνι=γυναί-
κες. Θὰ πήσανε, φαίνεται, τὴν ὀνομασία ἀπὸ τὸν καινούριο
χάρτη : «Montagnes de deux sœurs» καὶ τῆς ἀλλάξανε τὸ
νόημα.

5) Οἱ Σακαλάηδες ὡς τὴν ὥρα πιστεύουνε στοὺς Κα-
λουνοῦρηδες. Τελεφταῖα ἤρθε ἀπὸ τὴν Ταναναρίβα ἓνας
Χοβάς τριαντάρης, Ραζάφης, μικρόσωμος, κοντὰ ἓνα μέτρο
στὸ ὕψος· στὴν ἀρχή, ἅμα τονὲ βλέπανε, φέγγανε τρομασμέ-
νοι, καὶ ἅμα περνοῦσε ἀπὸ τὰ χωριά τοῦ δίνανε χρήματα
ἀπὸ σέβας. Ἐτοῦχε, ἐδῶ κ' ἓνα μήνα, νὰ τὸν πάρουμε σ' ἓνα
παζάρι στὸ Antsohihy, καὶ τὸν τριγυρίζανε ἔκει χιλιάδες
ἀραπάδες, κι ἅμα ἐπιανε ἀπὸ τὸ κανένα ξύλο νὰ τοὺς ἀλαρ-
γέψῃ, ἐποὺ φύγῃ φύγῃ, τσακίζόντουσαν νὰ φύγουνε μακριὰ.

Ἡ μάχη δὲ βίασταξε πολὺ. Ἡ Καλουμπενούνου νικήθηκε, κ' ἔνα βυζί της, ἔκεινο ποὺ εἶτανε κατὰ τὴ νοτιά, ἔπεσε, καὶ στὸ πέσιμό του ἔκανε μεγάλο βρόντο, σὰν πολλὰ μαζὶ μπομπουνιητά. Ἐπεσε ὁμοῦς δίχως νὰ κομματιαστῇ, καὶ μόνο λίγες μεγάλες πέτρες καὶ λίγο χῶμα κατρακυλήσανε ἴσαμε τὰ ριζοβούνια.

Τὸ βυζί κύλησε κοντροβυλώντας κ' ἔφτυσε, δίχως νὰ σπάσῃ, ὡς τὴ βορινὴ μεριά τοῦ νησιοῦ Νουσιφάλι (Nossifaly = νησι χαρούμενο). Καὶ σταμάτησε κοντὰ σ' ἓνα νησάκι ποὺ τὸ λένε Ἀνκαρένα (Ankarena), καὶ γένηκε κι ἄρτο νησάκι. Ἐμείνε σὲ κείνο τὸ μέρος κάμποσα χρόνια. Ὑστερα, μιὰ μέρα φιλονείκησε μὲ τὸ γείτονά του, τὰ χρειάστη κ' ἔφυγε, καὶ πῆγε καὶ κρύφτηκε νοτιοδυτικὰ τοῦ Νουσιμπέ, κοντὰ στ' Ἀμπουάγκι (Amboangy) καὶ τὸ Ἀνκαζομπεράβινα (Ankazoberavina: any hazo--στὸ δέντρο, he-ravina=μεγάλα φύλλα) καὶ πῆρε τὸνομα Ἀνκιρούνι (Ankirony).

Τὴ μέρα ποὺ χωρίστηκε ἀπὸ τὸ νησάκι Ἀνκαρένα, ἔγινε καθὼς λένε φοβερὸς σίφουνας συντροφισμένος μὲ τρομερὸς ἀνεμικὸς καὶ μπόρες σὰν καταιγισμός. Στὴν κλίση τῆς μέρας (φούλαη-ἄντρου), κατὰ τὴς 4 τὰ πόγεμα ἀπάνου-κάτου, τὸ εἶδανε νὰ περνᾷ ἀπὸ τὴ βορινὴ μεριά τοῦ Νουσιμπέ, κ' ἔτσι κοντὰ τῷ φερε γῆρο.

Ἀπὸ τότες τὸ βουνὸ Καλουμπενούνου δὲν ἔχει παρὰ ἓνα βυζί μόνο, κι ἀκόμα καὶ σήμερα τὸ ξεχωρίζεις τὸ μέρος ὅπου εἶτανε κολημένο τὸ ἄλλο ποὺ ἔφυγε. Εἶναι ἄριό τὸ χόρτο, καὶ τὰ δέντρα ποὺ φυτρώνουνε πολλὰ μικρότερα ἀπὸ κείνα ποὺ σκεπάζουνε τὴν ἄλλη βουνοπλαγιά.

Οἱ Μαλγάσσηδες λένε πῶς τὸ νησάκι Ἀνκιβούγκι δὲν ἀκουμπάει στὸν πάτο τῆς θάλασσας, μὰ πλέε ὡς ἓνα βάθος, καὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ζυγώσῃ, γιὰτ' εἶναι τὰ χρυσιάλια του κρεμαστά. Ἐκεῖ φωλιάζουνε ἀμέτρητοι «φρνή».(1)

Ἀποκάτω ἀπ' τὸ νησάκι λένε πῶς εἶναι κρυμμένο ἓνα πελώρις χταπόδι ποὺ τὸ λένε Οὐριταμπέ (Oritabe=χταπόδι μεγάλο)· τὰ πλοκάμια του ἔχουνε ἐλαγώτερο 20 μέτρα μᾶκρος καὶ εἶναι ἀρκετὰ ψιλὰ. Ἡ Οὐριταμπέ εἶναι ὁ φύλακας τοῦ νησιοῦ. Ἀμα περνᾷς ἀπὸ κεῖ μπροστὰ μὲ λάκα (μονόξυλο) ἢ μὲ μπουότρι, δὲν πρέπει νὰ κάμῃς καμιά φυσικὴ σου ἀνάγκη. Ἀλλιώτικα ἢ Οὐριταμπέ ἀπλώνει τὰ πλοκάμια τῆς, ἀρπάζει τὴ λάκα ἢ τὸ μπου-

1) Fanihy=νυχτερίδες πελώριες, σὰ νυφίτσες μεγάλες, μὲ χρῶμα καφαλό. Ζυγίζονται ὡς ἓνα, ἐνάμισι χιλιόγραμμα· τρῶνε φροῦττα· οἱ Γάλλοι καὶ πολλοὶ Μαλγάσσηδες τὶς τρῶνε.

τρι καὶ τὰ βουλιάζει, τραβάει τοὺς ἀθρώπους στὸ νησάκι καὶ τοὺς ρουφάει τὸ αἷμα.

Τέλος τὸ νησάκι εἶναι τὸ λημέρι τῶν ἀέρηδω. Ἀμα οἱ Μαλγάσσηδες ἀρμενίζουने μὲ παννὶ καὶ τοὺς πιάση, κάλμζ μπονάτσα στὰ μέρη ἐκεῖνα, γυρίζουने κατὰ τὸ Ἀνκιρούγκι καὶ σφυρίζουने καὶ καλοῦνε τὴν ψυχὴ τοῦ Μπανζάνκα (Mpanzanka=βασλιάς) τοῦ νησιοῦ (2) νὰ τοὺς δώσῃ ἀγέρα. Ὁ Ἀγέρας τότε τρέχει καὶ σ' εὐκολήνει νὰ ξεκοιλοθῇσῃς τὸ ταξίδι.

Ἀναλαλάβα, Τριγγι-ῆς τοῦ 1910.

ΛΑΒΑΖΑΓΚΑΣ

2) Ὁ Μαλγάσσης, ἄμα ταξιδεῖται καὶ πέσῃ σὲ μπονάτσα, ἀρχινάει μὲ σφυρίγματα καὶ φωνὲς νὰ καλῇ τοὺς πεθαμένους βασιλιάδες ποὺ εἶναι στὰ μέρη ἀπ' ὅπου θέλει νὰ ῥθῃ ἀνεμῶς.

ΑΠΟ ΤΑ “ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ,”

1

Πάμε, Καλή, νὰ πάρομε στρατὶ τὸ μονοπάτι,
Καὶ στίς ἐριμὲς νὰ χτίσομε καλὸν δροσερό,
Θὰ πλέξουμε ἀπὸ ἀγκιόροδα κορώνια μελονδάτη,
Καὶ θὰ θερίσομε μαζὶ τὸν κρινοθησαυρό.

Στὶς λαγκαδιὰς θὰ τρέχουμε κι ἀπὲ τὸ βράδυ-βράδυ,
Ἀποσπαιμένοι στὸ λευκὸ κατόφι τοῦ σπιτιοῦ
Τὰ χέρια μας θὰ δένουμε, καὶ τὸ περιπλοκάδι
Θὰ κλείνει τὰ δροσιάνθια τοῦ στὸ γέρισμο τοῦ ἡλιοῦ.

Το λύχνω ἐσὺ θὲ νῆναβεξ, λευκή, μέσ' στὰ λευκά σου,
Κ' ἐργατικὴ θὰ ἐτοιμάξῃς τὸ δεῖπνο τὸ λιτό,
Θάβλαιρνε φῶς τὸ κάθε τί στὸ γοργοπέρασμά σου,—
Γιὰ νὰ σὲ δῶ ἓνα μέτωπο θὰ σήκωναι σκιεφτό.

Καὶ στὸ τραπέζι, γέλαστέ μεσ' στάνθια καὶ τὰ φύλλα,
Θὰ μοῦδινες τὸ εὐλογητὸ καὶ τὸ ξανθὸ ψωμί,
Θὰ μοῦ περνοῦσε στὴν καρδιὰ χαρὰς ἀνατριχίλα,
Καὶ θὰ μοῦ σβήνανε μὲ μιὰς ὄλ' οἱ παλιοὶ καημοί...

2

Ὡ τοῦ σπιτιοῦ μου βρύση, πόσο θὰ σ' ἀγαπῶ!
Στεφάνι θὰ σοῦ πλέξω μὲ λιγερά κλωνιά,
Στὴ δροσερὴ ὁμορφιά σου χλωρὴ Πρωτομαγιά.
Ὡ τραγουδίστρια βρύση, στὴ μέρα καὶ στὸ φῶς,
Εἶσαι ἓνας δροσοστάλαχτος, μουσικὸς ρυθμός.
Καὶ στὴ θαμπὴ τὴ νύχτα τὴν ἀστροκεντητή,
Παίρνει φτερά ὁ ρυθμός σου κ' ἐσὺ παίρνεις ψυχὴ.
Παίρνεις ψυχὴ καὶ θρούλους μοῦ τραγουδεῖς σιγά,
Παραμυθένια βρύση, γιὰ χίλια ξωτικά.
Κ' ἔμαθες λόγια ἀγάτης ἀπὸ τίς ξωτικές,
Ποῦ ἄθελα ἀνατριχιάζω, σὰ μοῦ τὰ ξαναλές.
Κ' ἔμαθες χίλιους πόνους καὶ χίλιους δυὸ καημούς,
Πικροθρηνοῦσα βρύση, καὶ μοῖρεσαι γι' αὐτούς.
Ὡ μυριοχαϊδεμένη βρυσούλα τοῦ σπιτιοῦ,